

De Utrechtse aanpak

‘Het balletje moest weer bij de ouders komen te liggen’

Hoewel al vijf jaar geleden, worstelen veel gemeenten nog altijd met de decentralisatie van de jeugdzorg. Utrecht springt er in positieve zin uit, zo blijkt uit onderzoek van de Radboud Universiteit. Wat maakt de Utrechtse aanpak succesvol? Hiervoor zoomen we met twee professionals in op de wijk Overvecht.

De generalist en de specialist. Letterlijk zit er minimaal anderhalve meter afstand tussen Anne van Dorp en Barbara Stremmelaar, vanwege de coronamaatregelen is daar geen ontkomen aan. In figuurlijke zin staan ze dicht bij elkaar. Want een van de succesfactoren van de Utrechtse transformatie, zo kwam naar voren uit recent onderzoek van de Radboud Universiteit, is het feit dat generalisten en specialisten nauw samenwerken in de wijk.

Lokalis en Spoor030

Anne van Dorp werkt in Overvecht als buurtteammedewerker voor Lokalis, de organisatie die na de invoering van de Jeugdwet is opgericht voor de basishulp aan gezinnen.

“In alle wijken is een loket waar inwoners van Utrecht hun zorgvraag kunnen neerleggen. Mensen kunnen bij ons binnenlopen of ze worden geïntroduceerd via een derde partij, zoals de school of de huisarts. We bieden basishulp en bij sommige gezinnen komen we tot de conclusie dat er specialistische ondersteuning nodig is.”

Dan komen Barbara Stremmelaar en haar collega's om de hoek kijken. Stremmelaar werkt als systeemtherapeut en orthopedagoog voor Spoor030, de organisatie die na een succesvolle pilot sinds 1 januari van dit jaar de specialistische zorg in de helft van de stad verzorgt, waaronder Overvecht. Ook de specialistische zorg is dus per buurt georganiseerd, een aanpak die Stremmelaar meteen aansprak toen ze er voor het eerst van hoorde.

“Ik heb in het verleden vaak meegemaakt dat de zorg versnipperd werd aangeboden, dat er wachtlijsten waren of dat organisaties naar elkaar verwezen. Nu zit je met elkaar in een team en kun je heel gericht kijken: wat is de vraag van een gezin en hoe kunnen we zo goed mogelijk helpen?”

“Klopt”, zegt Van Dorp. “In het verleden was je veel tijd kwijt met het vinden van de juiste specialistische zorg, je ging van het ene aanmeldloket naar het andere. De ene instelling zat vol, de andere was al door het budget heen en zo was je veel aan het zoeken en puzzelen. Met Spoor030 kunnen we veel gericht vanuit de hulpvraag van het gezin denken.”

Barbara Stremmelaar (45) (links op de foto), studeerde orthopedagogiek aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ze werkte in Amsterdam en Apeldoorn in de jeugdhulp. In de tussentijd volgde ze de opleiding tot systeemtherapeut, waarna ze in de regio Utrecht ging werken als orthopedagoog die betrokken is bij systeemgerichte gezinscoaching. Ze is gespecialiseerd in het ondersteunen van mensen die op verstandelijk beperkt niveau functioneren. Op 1 januari van dit jaar begon ze bij Spoor030.

Anne van Dorp (38) deed de hbo-opleiding pedagogiek aan de Hogeschool Rotterdam. Ze werkte bij Lindenhof in Rotterdam bij verschillende projecten om te verkennen waar haar hart lag. Daarna werkte ze in Amersfoort en Utrecht in een Dagbehandeling voor kinderen. Zes jaar geleden begon ze als buurtteammedewerker bij (de voorloper van) Lokalis.

Positieve intentie

Hoewel ze er nog maar een paar maanden werkt, heeft Stremmelaar Overvecht leren kennen als een gevarieerde, multi-culturele wijk. Een officiële probleemwijk (of positiever gezegd: een krachtwijk) is het ook. De problemen zijn divers. Spoor030 krijgt bijvoorbeeld veel verzoeken binnen om onderzoek te doen naar intelligentie, autisme en ADHD. En er is behoorlijk wat problematiek op het gebied van echtscheidingen. Stremmelaar: "Het valt me ook op dat er onder de bevolking veel initiatieven zijn om elkaar te ondersteunen. Het is een actieve buurt."

Van Dorp: "Sommige mensen hebben angst of stress. Ze bevinden zich in een situatie waar ze niet verder mee kunnen. Maar als ik bij mensen thuiskom, dan voel ik vrijwel altijd een positieve intentie. Mensen hebben hart voor elkaar en iedereen wil het beste voor zijn kinderen. Dat is een basis om op te bouwen."

Stremmelaar: "Dat omschrijf je mooi, vanuit die grondhouding doen wij ook ons werk. Als je te veel nadruk legt op de dingen die niet lukken, krijg je geen beweging of verandering. Daarom zoek ik altijd naar kracht en positiviteit; wat lukt wél?"

Ouders

De keuzes aan mensen zelf laten. Het is misschien wel de kern van de Utrechtse aanpak. Door de zorg in de buurt te organiseren, staan de hulpverleners dicht bij de gezinnen – inclusief de belangrijke mensen om de gezinnen heen – en kunnen ze maatwerk leveren. Van Dorp: "Het balletje moest weer bij de ouders komen te liggen, zij moeten de spin in 't web zijn. Toen ik nog niet bij het buurtteam werkte en de hulpverlening meer versnipperd was, maakte ik regelmatig mee dat hulpverleners voor ouders gingen praten en van alles voor ze regelden. Nu stimuleren we veel meer om zelf de regie te nemen. Als ouders de gemeente moeten bellen, gaan wij dat niet doen. We zeggen: hoe kunnen we u helpen dat u zélf de gemeente kunt bellen. En als we specialistische zorg inschakelen, voeren we het liefst een driegesprek waarbij ouders en kinderen hun gevoelens kunnen uiten. Ik ondersteun ze daarbij."

Stremmelaar: "Ik werk al jaren met ouders met een verstandelijke beperking en over hen werd vaak gezegd: 'Die kunnen het niet, we moeten ingrijpen.' Maar met die houding bereik je helemaal niets en de kinderen zijn er al helemaal niet mee geholpen. Je kunt beter met >

- > de ouders in overleg gaan en vragen: waar wil je naartoe en hoe kunnen wij je daarbij helpen? Waarbij als ondergrens geldt dat het uiteraard wel veilig moet zijn. Is dat niet het geval, dan grijpen we wél in.”

Geen onderzoek, maar zelf oplossen

Ouders zelf meer regie geven betekent ook dat hulpverleners hen vaker stimuleren om zelf oplossingen te zoeken, zegt Stremmelaar. “De afgelopen jaren hebben wij de maatschappij zo ingericht dat er voor elke opvoedvraag wel een hulpverlener beschikbaar is. Ik zou graag willen dat we meer oog krijgen voor het feit dat opvoeden soms een hele klus is. Problemen horen erbij. De gesprekken met ouders en kinderen daarover zijn best spannend. Als een kind op school opvalt omdat hij of zij afwijkend gedrag laat zien, dan willen sommige ouders graag onderzoek laten doen. Maar dan zeg ik: wat kunnen jullie thuis of op school anders doen om ervoor te zorgen dat je kind op school beter gaat functioneren? En dat betekent dus dat je voorlopig even geen onderzoek doet.”

“Hetzelfde geldt voor het voorschrijven van medicatie”, zegt Stremmelaar. “Ook daar kijken we kritisch naar. Soms kiezen we niet voor medicatie, maar proberen we het systeem in te schakelen om de situatie van een kind te verbeteren – bijvoorbeeld een buurvrouw, tante of voetbaltrainer. Soms slaag je erin om het netwerk van een kind een actieve rol te geven, waardoor er meer rust voor het gezin komt. Het is heel mooi als dat lukt.”

Dit beleid van ‘normaliseren en de-medicaliseren’ heeft ervoor gezorgd dat het aantal beschikkingen en verwijzingen voor specialistische zorg significant is gedaald in Utrecht, zo signaleren de onderzoekers van de Radboud Universiteit in hun rapport. En het gevolg daar weer van is dat Utrecht het ook financieel goed doet, met een tekort van ‘slechts’ 0,8 miljoen euro in 2018.

Hete brij

Anne van Dorp vertelt dat het een streven is om gezinnen vaker aan tafel te hebben bij overleggen met professionals. Het uitgangspunt is om niet over gezinnen te praten, maar mét ze. “Dit is één van de zaken die we als buurtteam goed hebben neergezet. We gaan met gezinnen in gesprek en draaien niet om de hete brij heen. Ik heb het gevoel dat we op die manier echt tot de kern kunnen komen. En we nemen mensen mee in onze gedachtegang.”

Van Dorp is sowieso te spreken over de manier waarop de professionals sinds de transitie met elkaar omgaan. “We houden constructieve procesevaluaties met partners als Samen Veilig, scholen, huisartsen en consultatiebureaus. Niemand probeert elkaar vliegen af te vangen, iedereen heeft de wens om het de volgende keer beter te doen. Spoor030 is nog niet zo lang bezig, maar het is de bedoeling om dat met Spoor ook te gaan doen.”

Ambassadeur

Naast haar werk als buurtteammedewerker is Anne van Dorp ‘Ambassadeur jeugd’. Samen met de andere ambassadeurs vormt ze een landelijk netwerk van professionals die hun collega’s vertegenwoordigen binnen de jeugdhulp. “Ik vind het inspirerend om mee te praten en invloed uit te oefenen. Je gooit een kiezeltje in een vijver en daar gebeurt dan iets mee.”

Waarom het Utrechtse model voor jeugdhulp zo goed werkt

- Utrecht koos voor één aanbieder voor de basis jeugdhulp: de nieuw opgerichte organisatie Lokalis. Voor specialistische zorg zijn er twee aanbieders die elk de helft van de stad voor hun rekening nemen: Spoor030 en KOOS.
- Zowel de basishulp als de specialistische hulp zijn georganiseerd per buurt.
- De buurtteams zijn afgestemd op de specifieke problemen in de wijk waarin ze werken.
- Utrecht koos voor *lump sum* financiering, één zak geld voor het hele pakket aan zorg.
- Utrecht zet vol in op reflecteren en leren van casuïstiek.

Meer over het onderzoek van de Radboud Universiteit:
<https://www.ru.nl/fm/actueel/nieuws/nieuws/@1253099/jan-kees-helderman-brengt-rapport-succesvolle/>

Voorlopig is het zaak elkaar eerst maar eens wat beter te gaan leren kennen, want dan is de drempel om even te bellen of te mailen een stuk lager. Nu heeft de coronacrisis de kennismaking flink bemoeilijkt, maar Barbara Stremmelaar hoopt dat daar snel verandering in komt. “De strengste maatregelen worden opgeheven en het is de bedoeling om elkaar de komende tijd weer vaker te gaan zien. Dat is fijn, want als we elkaar goed kennen, kunnen we optimaal samenwerken in Overvecht.”

tekst & foto: Raymond Krul